

Cent anys sense Monsalvatje

Text > EVA VÁZQUEZ

Il·lustració > MARC VICENS

Poques setmanes abans del centenari de la mort de Xavier Monsalvatje (1881-1921), el 26 de febrer, la professora Montserrat Moli em va suggerir que el diari en el qual treballa podria inserir sencer l'article «El paisatge de Girona», que el poeta, pintor i mecenes olotí havia publicat a *La Veu de Catalunya* el 1919 i que els seus amics gironins ja van recuperar a *El Autonomista* el mateix dia que l'enterraven a manera d'homenatge pòstum. És un article preciós que ha estat sovint citat, per la seva predilecció per la gens teatral vall de Sant Daniel, per la visió d'aquelles architectures «aquietades en un somni medieval», per la intuïció d'un paisatge que feia de pont entre la Garrotxa i l'Empordà («fortitud cèltica i suavitat clàssica»), per la certesa que «enlloc més del món» es percep «la melancòlica dolcesa del repòs de les coses finides». En aquell moment, no vaig gosar replicar al bon consell que els diaris, avui, tenen altres prioritats, i així vam perdre entre tots l'ocasió de fer memòria d'una de les figures més estimulants i decisives del desvetllament cultural de la Girona de principis del segle xx. La més discreta, també, en vista que cap iniciativa ni privada ni oficial s'ha preocupat de commemorar-ne el centenari, exceptuant el parell de conferències que ha impartit Josep Pujol i Coll, autor de l'excel·lent *Perfils de Xavier Monsalvatje* (Curbet Edicions, 2012), per invitació dels Amics del Museu d'Art i la Biblioteca Carles Rahola.

En lloc de començar per la commoció del final, prefereixo recular fins als orígens, a una de les primeres referències al seu nom que apareixen a la premsa de Girona. És en una crònica de l'aplec que la Unió Catalanista havia organitzat el 24 de febrer del 1900 a Crespià per celebrar la creació de la nova agrupació local. En un ambient eufòric, endolcit per la coincidència amb la Fira de la Mel, la delegació catalanista, encapçalada per Joaquim Botet i Sisó, havia sortit de bon matí de Girona enfilada en un parell de tartanes, però a l'altura d'Esponellà, davant el pont destruït durant la Guerra Gran, van haver de baixar dels carruatges i travessar el Fluvià amb barca. Va ser a mitja navegació que van veure com onejaven a l'altra riba, enmig del fullatge, les senyeres que enarboraven els crespianencs que s'havien acostat a rebre'ls. El cronista recrea un quadre dinàmic, vagament enfervorit pels crits de benvinguda i l'espetic

de banderes, però de sobte aïlla entre la multitud «lo jove soci del centre de Girona, en F. Xavier Monsalvatje», que aprofita aquell moment de comunió per fotografiar una vista del pont trencat i «els que allí ens trobàvem espargits». Tenia raó, Carles Rahola, quan assegurava que tots els gravats de monuments que il·lustraven les *Notícies històriques* de Francesc Monsalvatje sobre l'antic comtat de Besalú havien sortit de les plaques que impressionava el seu fill, aquell somiador que Josep M. Capdevila encara recordava assegut sota uns desmaï, davant de Cal Conill, a la font Moixina, amb la càmera en bandolera i el quadern de dibuix. Però l'escena de Crespià té sobretot el valor d'establir una paràbola magnífica del que va representar Monsalvatje a la Girona del nou-cents: el camarada jovial que irromp en escena per tal de fixar una imatge en què es reconeixin tots els que «allí es trobaven espargits». Aquest és el do més preciós d'aquell bosquetà llibresc que tenia a flor de llavi una branqueta de romaní i una nota de *lied*. Sense ell, sense la seva capacitat de congregar amistats, què haurien estat tots els altres, sinó pedres disperses en un paisatge de ponts trencats?

